De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des **Vrijdags** aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE** van **De Heraut**, Amsterdam.
Inzendingen die later dan **Donderdag** 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 10 Juli 1892. N°. 759.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van Huldegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Het derde Gebod

ZONDAGSAFDEELING XXXVI.

VAN DEN EED.

> Maar zweer: Zoo waarachtig als de Heere leeft! in waarheid, in recht en in gerechtigheid: zoo zullen zich de heidenen in Hem zegenen, en zich in Hem beroemen.
>
> Jeremia 4 : 2.

VII (*Slot.*)

De praktijk van den eed is in den loop der eeuwen eerst kerkelijk, en eerst daarna staatsrechtelijk ontwikkeld; en het is met name het oude canonieke recht, dat ten deze den weg wees.

Deze canonieke rechtsontwikkeling nu ontspon zich uit wat we in Jeremia 4: 2 lezen: Zweer: »Zoo waarachtig als de Heere leeft!" in *waarheid*, in *recht* en in *gerechtigheid*. Een uitspraak die men dan zoo opvatte, dat voor den eed gevorderd werd: 1°. waarheid in het bewustzijn van hem die hem zwoer, 2°. een recht inzicht in de beteekenis van den eed, en 3°. een *gerechtige zaak*, die niet tegen het heilig karakter van den eed indruischte.

Zwoer iemand b. v. dat hij een moord niet gezien had, dien hij wel zag, dan ontbreekt de waarheid in zijn bewustzijn, overmits hij iets anders zegt dan hij denkt. Zweert iemand die niet recht bij zinnen is, dan ontbreekt het recht in den zwerende, omdat hij niet weet wat hij doet. En ook zweert iemand om zijn aandeel in een gestolen goed op te eischen, dan ontbreekt de zaaksgerechtigheid, daar gestolen goed onheilig is en geen eed gedoogt.

Daargelaten nu de vraag, of de aangehaalde woorden bij Jeremia metterdaad deze drieërlei onderscheiding rechtvaardigen, en of deze uit het juiste woord zijn afgeleid, zoo moet toch toegestemd, dat feitelijk in deze drie alle elementen, die den eed beheerschen, inzitten. Logisch daarentegen kan men ze zoo niet opstellen. Vooreerst toch gaat twee voor één. Eerst moet men weten, of iemand tot den eed bekwaam is, en eerst daarna komt de vraag, of hij naar waarheid zweert, en of de zaak, waarover hij zweert, een eed toelaat. En ook, tot *meineed* in den eigenlijken zin des woords wordt een eed alleen gestempeld door het ontbreken van waarheid in het gemoed; en niet door onbekwaamheid voor den eed, noch door het zweren in een zaak die geen eed toelaat. Wie onbekwaam is tot den eed en toch zweert, is onvoorzichtig en nog onvoorzichtiger zijn zij die hem zweren laten, maar er volgt volstrekt niet uit dat zijn eed valsch is, en nog minder is er, bij ontstentenis van toerekenbaarheid, sprake van meineed. En zoo iemand zweert in een onheilige zaak van diefstal, spel, of dergelijke, dan wordt wel de zonde begaan, dat men den eed *ontheiligt*, door hem aan te wenden in een onheilige zaak, maar het sluit volstrekt niet met noodzakelijkheid in, dat men valsch zweert.

Beter doet men dan ook, met te zeggen, dat de eed, door ontstentenis van een van deze drie *rechtskracht* mist. Hierop lette men toch wel, de eed is bewijs in rechten. Zoodra iets in rechten onder eede betuigd is, geldt dit in rechten als geheel of gedeeltelijk, al naar de usantiën zijn en de zaak staat, bewezen. Op een eed door een ander afgelegd kunt gij veroordeeld worden; op een eed kunt ge veroordeeld worden tot levenslange gevangenisstraf, ja, tot den dood. Een ambtenaar, die op zijn ambtseed procesverbaal tegen u opmaakt, wordt geloofd. De eed in rechten is alzoo een geducht wapen. Een wapen dat u redden kan, zoo valsche getuigen tegen u opstonden, die ge door den eed ontwapent; maar ook een wapen, dat u, hoewel ge onschuldig zijt, doodelijk treffen kan, zoo uw wederpartijder voor geen meineed terugdeinst. Want natuurlijk zal uw wederpartijder alsdan een schriklijk oordeel voor God dragen, dat hij zijn heiligen naam verachten dorst, zijn eed ontheiligde en den onschuldige liet verdoemen, maar de rechter op aarde gaat voor den eed uit den weg, rekent er mee, en velt op grond van den eed vonnis.

De eed is alzoo *een macht* in de vierschaar, en juist dit heeft de Overheid gedwongen, om den eed te omtuinen, allen meineed, die uitkwam, zwaar te straffen, en zoo juist mogelijk te bepalen, aan welken eed al dan niet rechtsgevolgen konden verbonden worden. En met het oog daarop nu wierd aangenomen, dat een tegen u afgelegde eed rechtskracht verloor, zoo ge kondt aantoonen, dat toen de eed wierd afgelegd, een der drie *comites* 1) ontbraken: de *veritas* in mente, het *jus* in jurante of de *justitia* in objecto, d. w. z. zoo de eed niet verzeld ging met *waarheid* in het gemoed, *bekwaamheid tot den eed* in hem die zwoer, en *gerechtigheid* in de zaak, waarover de eed liep. Kondt ge nu aantoonen, dat hij anders zwoer, dan hij het in zijn binnenste wist, dan was er meineed. Voerdet ge het bewijs, dat hij niet wel bij het hoofd was, dan verloor zijn eed rechtskracht, omdat hij tot den eed onbekwaam was. En toondet ge aan, dat de zaaksgerechtigheid ontbrak, zoo viel de eed uit, omdat men in zulk een zaak, als het dan gold, niet zweren mocht.

Bezien we nu elk dezer drie iets van naderbij, zoo blijkt aanstonds, hoe teeder en uiterst moeilijk het is, om in de zake van den eed, die voor den oppervlakkige zoo eenvoudig lijkt, tot klaarheid en helderheid te komen.

Er zal dan zijn moeten „*waarheid in het gemoed*." Dit nu vlot vanzelf in zoover er mee bedoeld is, dat ge niet zweren moogt tegen beter weten in. Doch dit zegt nog niets. Dat weet ieder vanzelf wel. Daar is geen opzettelijke onderwijsing voor noodig. Maar waarheid in het gemoed, mag hier niet subjectief genomen. Dan toch is er geen eed. Een eed is God tot getuige aanroepen als die niet alleen onze werken en woorden, maar ook onze verborgenste gedachten en de geheimste roerselen van ons gemoed kent; kent veel beter dan wij die zelven kennen. David bad óók: „Heere, reinig mij van de verborgen afdwalingen. Heere, zie of mijn gemoed iets kwaads, iets onbehoorlijks voedt." En reeds hier opent zich een diepte, die bij menigen eed zeer diep zelfonderzoek eischt. Tusschen onze opgewonden voorstelling en den kalmen achtergrond van ons gemoed ligt vaak zoo groote afstand. En nu komt het er toch bij den eed op aan, niet uit onze voorstelling, maar uit de „waarheid in het gemoed" te spreken. Een ander bezwaar ligt in ons geheugen. Ook dat getuigen is feilbaar. Sommigen leven bijna altoos in zekere geheugenverwarring. Vooral waar het feiten geldt, die eenigen tijd geleden zijn, kost het ons vaak veel moeite, om de voorstelling die we toentertijd met ons namen, weer zuiver op te frischen, en met nauwkeurigheid ons te herinneren hoe het toeging. En eindelijk, het is vaak zoo ontzettend moeilijk om wat we objectief waarnamen te scheiden van wat we ons subjectief inbeeldden. Is er sprake van een persoon, die te slechter naam en faam bij u bekend stond, die een hoogst ongunstigen indruk op u heeft gemaakt, en van wien ge gerechtigd zijt, het min goede te vermoeden, dan loopt ge zoo licht gevaar, om zijn woorden in kwaden zin mis te verstaan, hem plannen en bedoelingen toe te schrijven, die hij niet had, en hem als door hem gedaan, toe te rekenen, wat buiten hem omging. Zulk een subjectieve voorstelling kan zoo overweldigend sterk worden, dat ge op den eersten indruk terstond bereid zoudt zijn, er op te zweren, en dat toch kalmer overleg en nadenken u van ongelijk overtuigt.

Deze eisch van „waarheid in het gemoed" raakt tevens de oude zeer gewichtige quaestie, of een eed ook dan bindt, als ik zwoer in zelfmisleiding. Hiermeê hangt tevens de vraag saam of een afgedwongen eed geldt; alsook of een eed geldt dien ik van achter inzie, dat ik niet had mogen zweren. Om niet te uitvoerig te worden, vatten we daarom deze drie in één vraagstuk saam; in het vraagstuk namelijk, of er gevallen zijn, waarin iemand zich van het houden van een afgelegden eed ontslagen *mag* en *moet* houden. En deze vraag nu wordt door alle desbevoegden *toestemmend* beantwoord. Ze geldt uiteraard niet den »verklarings-eed" maar alleen den eed van *belofte*; en hierbij nu moet als regel vaststaan, dat een belofte, die onder eede bezworen is, niet mag en niet behoeft gehouden te worden, zoo van achteren blijkt, dat we bij het afleggen van dien eed in zelfmisleiding verkeerden, dat men ons onvrij maakte, of dat de zaak ongerechtig was. Altoos dus weer naar den zelfden regel, dat er voor een geldenden eed drieërlei vereischt wordt: waarheid in het gemoed, bekwaamheid tot den eed, en zaaksgerechtigheid. Dit wordt nu natuurlijk niet gezegd, om zekere slapheid of lakheid aan te moedigen, want het spreekt vanzelf, dat het breken van een onder eede gedane belofte nooit op eigen voordeel mag uitloopen of door zelfzuchtige bedoelingen kan gemotiveerd zijn. In den eed geldt altoos en op elk punt de regel, dat ge Gods eere moet bedoelen, en niet uzelven, ja, dat ge wat uzelven aangaat, liever schade lijdt. Maar desniettemin moet er zeer zeker op den [illegible] om zelfs een onder eede gedane belofte te breken, zeer stelliglijk gewezen worden, omdat men anders gevaar loopt, den eed, die alleen Gods eere bevorderen mag, *tegen* Gods eere te misbruiken. Stel b.v. iemand had in een onnadenkend oogenblik onder eede beloofd, dat hij zijn dochter uit zou huwen aan een slecht, goddeloos en onzedelijk mensch; dan spreekt het toch vanzelf, dat zulk een eed niet geldt, niet bindt, en dat hij door toch dien eed uit te voeren, zich ten tweeden male voor God bezondigen zou, eerst door zoo roekeloozen eed, in een ongerechtige zaak, en ten tweede door nu, ter wille van dien roekeloozen eed, deze ongerechtige zaak uit te voeren. Zoo hoort men soms van iemand, die bij het aangaan van een gemengd huwelijk, nog weinig aan de religie hechtend, onder eede beloofd heeft, zijn kinderen b. v. modern te laten opvoeden. Maar nu bekeert hij zich, hij komt tot inzicht van de waarheid, hij merkt, dat zijn kind modern te laten opvoeden, zonde voor God is. En nu spreekt het toch vanzelf, dat zulk een eed niet kan en mag binden, en zoo hij er zich aan hield, hem dubbel schuldig zou stellen.

Nog voor korte jaren kwam soortgelijke quaestie bij de Doleantie ter sprake. Van Synodale zijde beschuldigde men toen de mannen, die met de Hiërarchie braken, van beloftebreuk; en, waar ze zich op grond van gedane belofte, voor het kerkegoed te weer stelden, eischte men juist omgekeerd dat ze hun belofte breken zouden. Wat nu teonde dit anders, dan dat alle rechtsbegrip van eed en belofte bij de Ethischen en Synodalen ten eenemale was teloor gegaan? De kerkvoogden te Amsterdam hadden een plechtige belofte op schrift onderteekend, dat ze het kerkgoed, bij geschil met de hoogere besturen, nooit anders dan op rechterlijk gewijsde zouden overgeven. Deze belofte mochten ze natuurlijk niet breken, want hier was waarheid in het gemoed, eedsbekwaamheid en zaaksgerechtigheid geweest. Wel zou het hun veel smaad en moeite en onaangenaamheid gespaard hebben, zoo ze hun belofte niet hadden gehouden. Maar dit mocht niet. Dat alles moest men zich in een gerechtige zaak getroosten. Maar heel anders stond het met den eed van de Dienaren des Woords en Opzieners. Deze hadden voor het aanschijn des Heeren betuigd, Hem in hun ambt te zullen dienen, en in die betuiging zich tevens verbonden, om naar de bestaande orde te leven. Nu van tweeën één, óf deze bestaande orde bood een redmiddel, waardoor ze nooit konden genoodzaakt worden, om ambtelijk het Sacrament te ontheiligen, óf zij bood dat redmiddel niet. Indien niet, dan gold de eed niet, wijl dan de zaaksgerechtigheid ontbrak. En indien wel, dan volgde er uit, dat hun pogen, om het Sacrament te heiligen, *niet* door hun belofte was uitgesloten. Zoodra men echter de zaak generaliseerde, en zeggen ging: „Gij allen hebt trouw gezworen aan de Synodale reglementen, en moogt u daar niet tegen verzetten", dan moest worden geoordeeld, dat dit een belofte was die men niet had *mogen afnemen*, omdat deze belofte tegen God en zijn eere inging, en bij negenhonderd en negentig van de duizend stuit op ontstentenis van het *jus in jurante*, d. w. z. dat ze niet wisten wat ze deden, toen ze deze reglementen aannamen. Steeds moet bij elken eed de belofte in het oog gehouden, dat elke eed aan God en niet aan menschen gezworen wordt, en dat het deswege *zonde* is, een eed den mensch te houden, zoodra dit tegen de waarheid of de eere Gods zou ingaan. En om dit nu uit te maken, moet altoos met de drie bovengenoemde kenmerken gerekend: Waarheid in het gemoed, bekwaamheid tot den eed en zaaksgerechtigheid. En voorts zij bij het opmaken van zijn oordeel een iegelijk wel in zijn gemoed verzekerd, en roepe hij, bij aarzeling in zijn oordeel, de hulpe en den raad van de broederen, of van zijn kerk in.

Wat het tweede punt, de „*onbekwaamheid tot den eed*", betreft, moet steeds de eisch gelden, dat wie zweren zal, *weete wat hij doet*. Dat sluit dus uit het zweren van wie niet recht bij zinnen, door dronkenschap beneveld of nog te jong is. Maar dit niet alleen. Er volgt toch ook uit, dat iemand onbekwaam tot den eed is, zoo hij niet aan God geloolt, en tenzij de rechter het oog sloot voor recht en rede, zou zeer moeilijk de geldigheid van een afgelegden eed zijn vol te houden, zoo bewezen kon worden, dat de man, die den eed had afgelegd, een Godloochenaar was. Ontleent toch juist de eed zijn kracht daaraan, dat de persoon die zweert voor Gods aangezicht wordt gesteld, God als getuige aanroept, en nu geacht wordt, uit vreeze voor Gods heiligheid en alwetendheid de waarheid te spreken, dan volgt hieruit vanzelf, dat Godloochening met elk denkbeeld van den eed onbestaanbaar is. Wie niet gelooft in God en belijdt dat God alomtegenwoordig en alwetend is, en ook dat God het kwaad straft, moest nooit tot het afleggen van een eed worden toegelaten. Spraken we dus in ons vorig artikel reeds uit, dat we protesteerden tegen alle noodelooze vermenigvuldiging van den eed en tegen het laten afleggen van den eed op werktuiglijke wijze, we voegen er nu aan toe, dat we even sterk, ja nog sterker protesteeren tegen het laten afleggen van den eed door ongeloovige personen. Wat men keer op keer, door personen van macht en aanzien, hoorde zeggen: „Ik geloof wel niets, maar zulk een eed moest ik wel zweren, om mijn betrekking te kunnen aanvaarden," is een beleediging van den eed en een ondermijning van de fundamenten van het Staatsleven.

Toch nemen we daarom volstrekt geen genoegen met wat anderen willen, dat men om die ontheiliging van den eed te ontgaan, er een onschuldige formule: „Ik beloof op mijn eer" of iets dergelijks voor in de plaats zal stellen. Een eed is door niets anders te vervangen, tenzij de persoon die optreedt verklaart, *altoos* en vanzelf in de tegenwoordigheid Gods te spreken. Dit is het standpunt der Anabaptisten, die zich aanmeldden als lieden wier *ja ja*, en wier *neen neen* was, en zelven niet begrepen, in hoe droeve tegenspraak met zoo hooge pretentie de realiteit van hun eigen bestaan was. Maar zoodra deze lieden zich kerkelijk geïncorporeerd hadden, en hun belijdenis het afleggen van den eed verbood, uitsprekende dat hun verklaring in rechten voor hen geheel gelijk stond met wat voor gewone stervelingen een eed was, heeft de Overheid zeer terecht hen van den eed ontslagen; edoch ten onrechte verzuimd van hen dan ook in elk voorkomend geval de verklaring te vorderen, dat de verklaring van dezen persoon zou worden afgelegd als in de tegenwoordigheid Gods. Door dit laatste te verzuimen heeft men nu een vrijbrief gegeven aan lieden, die van anabaptistische herkomst waren, om al gelooven ze niets meer, en al staan ze in waarheidsliefde in niets boven hun landgenooten, den eed door een eenvoudige verklaring te vervangen. En eenmaal op dien noodlottigen weg geraakt, heeft men toen almeer ingang gegeven aan de valsche voorstelling, alsof een eed noodig was voor het lagere volk, maar alsof fatsoenlijke heeren te hoog stonden voor zulke religieuse praktijken, en alsof men hen *op hun woord* gelooven moest. En hier nu hebben we niets tegen, mits men maar wel inzie, dat er dan ook *geen* eed is, en dat er dan niets is dan hun *verklaring* of *belofte*. De eed strekte juist, om hen als in de tegenwoordigheid Gods te laten spreken; bij hun verklaring of belofte daarentegen roepen ze God *niet* als getuige aan, en spreken ze dus op de gewone manier, zoozals een ieder dit in het dagelijksch leven doet. Het feit dient dus geconstateerd, dat uit hoofde van de onbekwaamheid tot den eed, de eed niet meer al te nemen is van het grootste deel der beschaafde klasse van de maatschappij, en dat men bij deze zich met een verklaring zal moeten tevreden stellen. Een droeve conclusie, maar die niet is te ontwijken; en waaruit volgt dat de Overheid en *in casu* de rechter, aan de verklaring of belofte van zulke personen *niet dezelfde rechtskracht verbinden mag, als aan den eed*. Wel kan men als middenterm een soort plechtige verklaring invoeren, waarvan gebleken valschheid of schending strafrechtelijk achtervolgd wordt; maar nooit mag de rechtskracht die zulk een verklaring zal hebben, met die van den eed op één lijn gesteld. Een uitweg zou hier nog te vinden zijn in het aloud gebruik van het *juramentum credulitatis*, waarop schrijver dezes reeds bij de uitlegging van het Antirevolutionaire program wees; maar ons publiek, dat blijkbaar met dat oud gebruik volstrekt onbekend was, bleek in deze uitwerking weinig smaak te hebben. Men had namelijk oudtijds wat men noemde *Eedshelpers* (consacramentales), d. w. z. mannen van trouw en eere, die onder eede betuigden overtuigd te zijn, dat wat zeker iemand verklaarde, met de waarheid overeenkwam. En op dezelfde manier nu zou men bij personen die zelf tot het afleggen van den eed onbekwaam waren, de hulp van personen die wel geloofden, en hen door en door kenden, kunnen inroepen, om in hun eed een steun te zoeken voor de geldigheid van zijn verklaring en belofte. Doch gelijk geregd, zulk een denkbeeld valt niet in den geest van onzen tijd. Het eerewoord van den mensch weegt zwaarder dan een eed voor God afgelegd, en in deze verlaging van de eere Gods en de verheffing van den mensch ligt het eigenlijk gevaar waardoor de eed bedreigd wordt.

Over de „zaakgerechtigheid" kunnen we ten slotte volstaan met de opmerking, dat bij assertorische eeden, of eeden van *verklaring* de heiligheid van den eed eischt, dat de zaak van aanbelang zij, en dat men niet in allerlei nietige aangelegenheden den eed uit egoïsme misbruikte; en wat de promissore eeden, of eeden van *belofte* aangaat, dat er niets in de beloofde zaak zij, waardoor we zouden komen te handelen in strijd met Gods eere of tegen zijn geopenbaard gebod. Iets wat vanzelf insluit, dat beloften noch eeden ooit tegen de liefde jegens den naaste mogen indruischen, want al zulke eeden gaan in tegen de eere van de wet onzes Gods 1).

1) Gezellen van den eed, die bij den eed hooren.

1) In dit laatste ligt tevens het antwoord op een ons gedane vraag, met het oog op wat de Wet zegt: *dat de eed tusschen hen beiden zij*. Ge moogt in zulk een zaak den eed doen als een ander dien vergt; niet zelf dien te uwen bate vergen van hem.

KUYPER.

„Smelten als een mot."

> Kastijdt Gij iemand met straffingen om de ongerechtigheid, zoo doet Gij zijne bevalligheid smelten als eene mot: Immers is een ieder mensch ijdelheid.
>
> Psalm 39 : 12.

»Kastijdt Gij iemand met straffingen," zoo roept David uit, »dan doet gij zijne bevalligheid smelten als een mot. Immers is elk mensch ijdelheid!"

David kon zoo spreken, omdat David blijkbaar veel ziek is geweest. Nergens minder dan in de Psalmen vindt ge gedurig toespelingen op allerlei krankheid. Soms zelfs is het bijna mogelijk den aard van Davids krankheid uit dezen of genen Psalm op te maken. Zoo b.v. uit Psalm 38, waarmit blijkt hoe na David aan den dood is geweest.

En nu is men wel gewoon tal van zulke zielsbetuigingen geestelijk te duiden; iets wat om den samenhang tusschen ziel en lichaam ook mag; maar toch blijft het licht eerst te vragen wat David *rechtstreeks* bedoeld heeft.

Door dat te doen, zou ook het ziekbed meer zijn plaats in de predicatie des Woords vinden, en bij het krankenbezoek zou de Dienaar des Woords merken, hoe zijn taal, zijn spraak en zijn voorraad van heilige bestiering en vertroosting was verrijkt.

De krankheid is zulk een gewichtig element in het huislijk leven, en ook in het geloofsleven van Gods kinderen, zoo men dit breede terrein, waarop zooveel smarten en zooveel angst wordt uitgestaan, buiten het heilige sluit.

Ja, men mag zeggen, dat een aanmerkelijk deel van het doel, waarmeê God de Heere ons allerlei krankheid toezendt, geheel teloor gaat, zoo de rijke onderwijzing van het Woord over het ziekbed, uit slordigheid of door overgeestelijkheid niet tot haar recht komt.

Sta daarom ook een oogenblik stil bij wat de Psalmist zegt van de snelle uitputting van kracht, die den lijder door zoo menige krankheid overkomt.

Dan smelt, zoo roept David uit, *onze bevalligheid als een mot*. Of liever nog, want ook hiervan is de Heere God de bewerker, dan *doet* Hij onze bevalligheid als een mot wegsmelten.

Vooral bij wie nog in de kracht zijns levens is, merkt ge dat. Dan was er eerst bloeiende, soms blozende gezondheid. Spieren die het uit konden houden. Krachtige polsslag in het bloed. Een frisch en bezield uiterlijk. Een oog dat door zijn glinstering u toesprak.

Maar nauwlijks begon de kiem der ziekte zich te ontwikkelen, en zette het kwaad door, of die kracht brak, die spieren werden slap, dat oog doffer, zwakker de stem, en al wat nog voor kort bezielde en u toesprak is plotseling verdwenen.

Als ge bij het ziekbed komt, en ge hebt den overgang niet van dag tot dag meegemaakt, dan herkent ge den lijder ternauwernood.

Zoo is alles veranderd.

Men zegt wel eens: versmolten als sneeuw voor de zon; maar de Psalmist gebruikt een nog aangrijpender beeld.

Zooals ge een mot vangt, en in de vingers stukwrijft, zoodat ge ternauwernood merkt, waar de mot blijft, zoo ook versmelt die bevalligheid en die maulijke kracht, die vóór de krankheid u zoo boeide.

Dan leert wie lijdt en wie om zijn ziekbed staan, hoe toch alle mensch ijdelheid is.

In gewone dagen kennen we tweeërlei soort menschen. Sterken en zwakken. En met die zwakken lijden we mee, omdat we zoo geroe.

len hoe zwaar hun elke nieuwe stap op den levensweg valt. Maar bij die sterken ontvangen we veeleer een indruk van kracht, alsof de gewone menschelijke ijdelheid *hun* deel niet ware. Men lacht ze uit, als ze over iets klagen. En door dat gevoel van kracht en dien spotlach verwend, gaan ze zich zelven maar al te licht inbeelden, dat er voor hen minder oorzaak is, om elken morgen en elken avond hun welstand telkens opnieuw te begeeren van den God huns levens.

Maar in de ziekenkamer heeft dit verschil uit.

Dan is ook de sterke doodzwak geworden, en zelfs is het, of de ontzettende overgang van sterkte naar uitgeputheid, de zwakheid van den sterkere nog meer doet uitkomen.

Dan ziet men eerst hoe bijna niets er noodig was, om dien krachtigen mensch als een hulpeloos kind neder te werpen.

Immers, zoo roept David uit, is *alle* mensch ijdelheid.

Zelf was David ongetwijfeld een sterk, krachtig man, en toch hij had het zelf ervaren, hoe God als in een oogenblik hem tot een bevende ziel had gemaakt, hem, die eens als een eik in het woud anderer jaloerschheid had gaande gemaakt.

Dan kastijdt de Heere met bestraffingen om de ongerechtigheid, getuigt David.

Niet natuurlijk alsof wie gezond bleef niet gezondigd had, en alsof wie krank werd, in bijzondere ongerechtigheid was vervallen.

Dit weet wie zijn zieke oppast wel beter, en althans de goede verpleger of verpleegster is altoos meer om eigen zonde bekommerd dan om de zonde van wie zoo doodelijk krank neerligt.

Ernstige krankheid spreekt altijd tot de conscientie van wie aan zijn ziekbed staat.

Maar nooit mag daarom vergeten, dat er *zonder zonde* geen krankheid en geen doodsangst zijn zou.

Alle krankheid is een voorspel op den dood, en is er dus alleen om der zonde wil.

Maar die kastijding van de krankheid rekent niet individueel, gaat niet per hoofd, en wordt niet man voor man naar de mate van een iegelijks zonde toegemeten.

Deze kastijding gaat over allen; ze wordt uitgestort over de massa, en God deelt krankheid uit naar zijn goddelijk bestel, juist opdat niet alleen eigene, maar ook anderer krankheid ons treffen en veroormoedigen zou.

Krankheid is een gemeenschappelijk lijden, dat hoogst ongelijk verdeeld is, waardoor God ons onderwijst, dat we niet alleen onze persoonlijke zonde, maar onze gemeenschappelijke zonde hebben, en dat zijn heiligheid niet het minst *hiertegen* toornt. o, Als er geen krankheid ware, hoeveel overmoediger zou de mensch staan.

En ook hoeveel liefde en hoeveel toewijding, die nu uitkomt, zou dan nimmer ontloken zijn.

Toch blijft de hoofdprediking van zulk een versmelten van de kracht van den lijder *onze ijdelheid*.

Niet het minst in zulke bange dagen moet de les onzer diepe *afhankelijkheid* geleerd.

Van diepe afhankelijkheid *onder* en *buiten* de medicijnen.

Want wie God pas aanroept, als er geen kruid voor gewassen is, die verstaat de hoogheid des Heeren niet, en miskent de vertroosting die Hij, en Hij alleen, ons in de medicijnen gaf.

o, Het is zoo ongerijmd, bij elk stuk brood dat ge neemt, om Gods zegen te vragen, en aan dien zegen geen behoefte te hebben, als ons leven aan een zijden draad hangt, en het medicijn al is wat we gebruiken.

Maar die les van onze diepe afhankelijkheid moet niet tot de ziekenkamer beperkt blijven.

Doel van uw krankheid is niet, dat ge eens voor eenige maanden van God zoudt afhangen, en straks, als ge weer een veer van den mond kunt blazen, uw God weer vergeten zoudt.

Het is een les *voor het leven*, die op de ziekenkamer moet geleerd worden.

Een *herstelde* kranke moest nooit weer zijn diepe afhankelijkoeid van zijn God vergeten kunnen. En wie om hem stonden moesten het aan hem geleerd hebben, hoe volstrekt niets ook zij buiten hun God zijn.

Op ziekte moet het geloof van Gods kind een eigen werking doen.

Zeker, om niet te morren, en niet te veel te klagen; maar ook en niet minder, om beter dan anders die moeilijke les te leeren verstaan, dat het alles *ijdelheid* is, en dat alleen wie in Gods hand rust, vrede van binnen heeft.

KUYPER.

Amsterdam, 8 Juli 1892.

In het laatste nummer van dit blad is opgegeven, hoe de Gereformeerde Kerken in Nederland thans in Classen en Provinciën zijn samengevoegd. Bij het overnemen en afdrukken van die lijst, gelijk zij in de Synodale vergaderingen werd vastgesteld en ook in de Acta afgedrukt staat, zijn echter enkele fouten ingeslopen, die de volgende verbetering noodig hebben.

Bij Classe Leeuwarden moet aan *Beetgum* eene *A en B* worden toegevoegd.

Bij Classe Dokkum moet *Murmerwoude* als zelfstandige Kerk worden bijgevoegd.

Bij Classe Kollum moet Oudwoude en Westergeest A en B veranderd worden in *Oudwoude c. a;* moet *Westergeest* als zelfstandige Kerk worden bijgevoegd; en moet Veenwouden c. a. veranderd worden in *Veenwoudsterwal c. a.*

Bij Classe Franeker is *Midlum* bij vergissing tweemaal vermeld.

De vierde Classe van Drenthe moet niet Emmen, maar *Coevorden* genoemd worden.

Bij die Classe Coevorden moet voor Steen gelezen worden *Steen*.

Bij Classe Zwolle moet de naam *Steenwijkerwold* wegvallen.

Bij Classe Deventer moet *Hengeloo (Ov.)* worden bijgevoegd.

Bij Classe Utrecht moet én bij *Driebergen* én bij *Harmelen* de bijgevoegde *A en B* wegvallen.

Bij Classe Rotterdam moet *Katendrecht* als zelfstandige Kerk worden bijgevoegd.

Bij Classe Zierikzee moeten voor de eerste samenroeping *de beide Kerken van Zierikzee* genoemd worden; moet bij *Wissekerke (N. B.)* het bijgevoegde *c. a.* wegvallen; en moet aan *Zierikzee* eene *A en B* worden toegevoegd.

Bij Classe 's-Hertogenbosch moet én bij *'s Gravelduin-Capelle* én bij *Sprang* de bijgevoegde *A en B* wegvallen.

En bij classe Klundert moet de naam *Breda* wegvallen.

Na die verbeteringen is de bedoelde opgave geheel in overeenstemming met de officieele lijst, die uit naam der 700 Kerken aan de Regeering is opgezonden.

Voorts zijn in dat laatste nummer, bij de opgave der plaatsen, waar meer dan éene Gereformeerde kerkformatie is en waar dus ter onderscheiding eene bijgevoegde letter noodig is, aan die plaatsen toe te voegen: *Zaandam, Broek op Langendijk, O. en N. Wetering, Serooskerke (W.)* en *Zierikzee*, zoodat haar geheele aantal 112 is, en er dus (daar op vier plaatsen drie kerkformatiën bestaan) 472 Kerken zijn, die eenvoudig „de Gereformeerde Kerk te .....", zonder eenige bijvoeging, heeten.

En eindelijk valt nog op te merken, dat wel *in den regel* bij plaatsen, waar meer dan éene kerkformatie is, door A de formatie van 1834 vgg. en door B die van 1886 vgg. wordt aangeduid; maar een volstrekte regel is dit toch niet.

Onder de bovenbedoelde 112 plaatsen toch zijn er *twee*, waar de formatie van 1886 vgg. de oudste is, nl. *Dieren* en *Grijpskerke;* op welke twee plaatsen dus de oude Nederduitsche Gereformeerde kerk thans Kerk A is geworden, en de oude Christelijke Gereformeerde thans Kerk B.

En buitendien zijn er *vijf* plaatsen, waar reeds tengevolge van de actie van 1834 vgg. twee kerkformatiën bestonden, nl. *Haarlem, Leiden, Dordrecht, Middelburg* en *Zierikzee;* op welke plaatsen de verandering dus deze is:

C. G. Haarlem	(G. O. Gr.)	is nu	Ger.	K.	A.
C. G. „	(Kl. Hl. L.)	„ „	„	„	B.
N. G. „	. . . . .	„ „	„	„	C.
C. G. Leiden	(Hooigr.)	„ „	„	„	A.
C. G. „	(Heerengr.)	„ „	„	„	B.
N. G. „	. . . . .	„ „	„	„	C.
C. G. Dordrecht	(Kromh.)	„ „	„	„	A.
C. G. „	(Kuipersh.)	„ „	„	„	B.
N. G. „	. . . . .	„ „	„	„	C.
C. G. Middelb.	(Langedelft)	„ „	„	„	A.
C. G. „	(St. Pietersstr.)	„ „	„	„	B.
N. G. „	. . . . .	„ „	„	„	C.
C. G. Zierikzee	(Meelstraat)	„ „	„	„	A.
C. G. „	(St. Domusstr.)	„ „	„	„	B.

Met de bovenstaande gegevens behoeft er nu wel nergens meer onzekerheid of misverstand te bestaan.

RUTGERS.

Bericht van Deputaten voor de inlasschingen.

(Uit het *Kerkblad* van 1 Juli jl. 1)

Ondergeteekenden, door de Generale Synode als Deputaten aangewezen, om de Kerken te dienen van advies voor de officiëele handelingen, die uit de tot stand gekomene vereeniging voortvloeien, brengen hiermede ter kennisse van de Kerkeraden, Classen en Provinciale Synoden:

1°. dat het niet noodig is, dat door de kerkeraden aan den Burgemeester kennis worde gegeven van de naamsverandering, overmits de desbetreffende volledige opgave geschieden zal aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, met verzoek, of deze de gewestelijke en plaatselijke autoriteiten, voorzooveel noodig, moge verwittigen, in hoeverre er naamsverandering plaats greep.

2°. dat het voor *de kerkeraden* noodig zal zijn, in hetzelfde Notulenboek, waarin zij dusver het verhandelde opteekenden, op te nemen de navolgende inlassching:

»Ingevolge het besluit van de *Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk* / *Voorl. Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken* nader, voorzooveel noodig, bevestigd door de Generale Synode gehouden op 17 Juni 1892 te Amsterdam, zal nu voortaan deze kerk den naam voeren van de *Gereformeerde Kerk te* . . en zal aan dezen naam ter onderscheiding van de zusterkerk te dezer plaatse worden toegevoegd de letter A [of B]. 2) Ingevolge ditzelfde besluit zal zij voortaan naar den regel der Gereformeerde Kerkenordening in kerkverband leven, niet enkel met die kerken, waarmede zij dusver Synodaal vergaderde, maar ook met die andere Gereformeerde Kerken, die tot hiertoe Synodaal vergaderden onder den naam van de *Voorl. Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken* / *Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk*, en welke kerken zich later hierbij mochten aansluiten. En eindelijk wordt, insgelijks volgens genoemde Synodale besluiten, hiermede geconstateerd, dat alle eigendom en recht, haar dusver onder haar ouden naam toekomende, of die haar onder haar ouden naam zouden toegekomen zijn, thans door haar onder dezen gewijzigden naam in eigendom en rechten gehouden worden, of zullen worden aanvaard en opgeëischt."

3°. Dat de eerlang samenkomende *Classikale vergaderingen* een geheel nieuw boek voor de Acta hebben aan te leggen, als *Acta van de Classikale vergaderingen van de Gereformeerde Kerken in de Classe*. . . . en dat het raadzaam is, deze Acta in te leiden door de volgende inlassching:

»Op den . . . van de maand . . . . van het jaar 1892 zijn te . . . . . in Classikale vergadering samengekomen de navolgende Gereformeerde Kerken, alle wettiglijk door hare afgevaardigden gerepresenteerd:

[Hier alle kerken, waarvan afgevaardigden opkwamen, op te noemen, en de namen der afgevaardigden naast den naam der kerken te plaatsen.]

En zulks om wettiglijk te beraadslagen en te besluiten als *Classikale vergadering van de Gereformeerde Kerken der Classe* . . . . . gelijk deze Classe is samengesteld door de Generale Synode, 17 Juni te Amsterdam gehouden, als daartoe gemachtigd door de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk en door de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken; welke samenstelling, tot tijd en wijle dat door de Provinciale Synode anders mocht besloten worden, omvat de Gereformeerde Kerken te . . . .

[Hier alle plaatsen en kerken in die plaatsen van het Classicaal ressort met name op te teekenen.]

De oproeping tot deze vergadering heeft ingevolge besluit der Generale Synode plaats gehad door de Kerken te . . . . . in wier naam deze vergadering geopend is door haren afgevaardigde, Ds. . . . . die in den gebede voorging, uit de H. Schrift . . . . voorlas, en na het zingen van Ps. . . . . de werkzaamheden inleidde door het doen onderzoeken van de credentiebrieven en het doen benoemen van een moderamen."

Art. 2. Onderzoek der credentiebrieven.

Art. 3. Verkiezing en optreding van het moderamen enz.

4°. Dat de *Provinciale Synoden* die vóór 31 Augustus moeten samenkomen, insgelijks een geheel nieuw boek voor hare Acta hebben te nemen, als *Acta van de Provinciale Synoden* 1) *van Noord-Holland [Zuid-Holland enz.]*, en deze zullen hebben in te leiden als volgt:

»Op den . . . . van de maand . . . . . van het jaar 1892 zijn te . . . . in Provinciale Synode samengekomen de Gereformeerde Kerken behoorende tot de Classen

[Hier de Classen met name op te noemen.]

gelijk deze Classen samengesteld zijn door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, op 17 Juni j.l. te Amsterdam gehouden, als daartoe gemachtigd door de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk en door de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken; en zijn voor elk dezer Classen verschenen de navolgende broederen, als door de Kerken van elke Classe voor hare Classe afgevaardigd:

[Hier de Classen invullen, met en naast de namen der afgevaardigden.]

En zulks om wettig te beraadslagen en te besluiten als Provinciale Synode van de Gereformeerde Kerken in de Provincie Noord-Holland [Zuid-Holland enz.], overeenkomstig de regeling hieromtrent door bovengenoemde Synodale besluiten gemaakt.

De oproeping tot deze Provinciale Vergadering heeft ingevolge het besluit van diezelfde Synode plaats gehad door de Kerken te . . . ., in wier naam de vergadering met gebed, lezing der Heilige Schrift en Psalmgezang geopend is door Ds. . . . ., die voorts de werkzaamheden heeft ingeleid door het laten onderzoeken der credentiebrieven en het doen kiezen van een moderamen."

Art. 2. Onderzoek der credentiebrieven.

Art. 3 Benoeming van een moderamen, enz.

Deze inlasschingen worden, gelijk vanzelf spreekt, niet voorgeschreven, maar ingevolge last van de Synode aan de Kerken voorgelegd, als gevende den meestgepasten waarborg voor de noodige continuïteit van het kerkelijk leven, en voor de rechtszekerheid.

De Deputaten ad hoc:
W. H. GISPEN,
A. KUYPER.

Amsterdam, 28 Juni 1891.

1) *Synoden* moet op den titel in het meervoud staan, daar op deze eerste Provinciale samenkomst straks andere samenkomsten of Synoden in dezelfde Provincie volgen.

1) Het *Kerkblad* van 8 Juli is door onvoorziene omstandigheden, onafhankelijk van zijn Redactie, niet tijdig genoeg door ons ontvangen, om nog meedeelingen daaruit te kunnen overnemen.

2) In plaatsen waar slechts ééne kerk bestaat, blijven de laatste 20 woorden weg.

Twaalfde Jaarvergadering der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag.

Van uit Utrecht, en toen hadden we al een reisje achter den rug, bracht de spoortrein ons in meer dan vijf uren tijds naar Groningen. Het was een heele zit, maar als men de portieren uitkeek en men zag de golvende graanakkers of het geel en bruin der Drentsche heidevelden met zwarte en witte schapen bezaaid, of een heuvelachtig terrein met den sierlijken denneboom beplant, dan had dit voor een Hollander die alleen weiden met vee en knotwilgen in zijne omgeving ziet, eene eigenaardige bekoring.

Maar hoeveel aantrekkelijks de telkens afwisselende natuurtafereelen mochten hebben, wij waren blijde toen we in Neerlands derde koopstad, gelijk de Groninger zijn stad noemt, waar de derde Staatsuniversiteit haar zetel heeft, waren aangekomen en wij ons konden begeven naar het huis waarin ons de meest vriendelijke gastvrijheid werd geboden. Toen we daar verkwikt waren, was het van lieverlede tijd geworden om ons te begeven naar het kerkgebouw waarin onze geliefde broeder Ds. J. J. A. Ploos van Amstel

DE URE DES GEBEDS

voor de Vrije Universiteit zou leiden. Wel smartte het ons dat de deuren van Groningens hoofdkerk, de Martinikerk, wier sierlijke en ranke toren als een Saul boven de andere spitsen der Academiestad uitsteekt, zich voor ons niet ontsloten, doch als wij verstaan dat wij door de zonden van Zion uit onze kerkgebouwen zijn gedreven, en wij weten mede daaraan deel te hebben, dan mag het ons tot groote reden van blijdschap zijn, dat een zoo ruim kerkgebouw als de Zuiderkerk is, ter onzer beschikking stond.

Schoon minstens dertig personen er op een rij kunnen plaats vinden en minstens 60 rijen banken of stoelen daarin gevonden worden, was het ons eene oorzaak tot blijdschap, dat niet minder dan drie vierde van het kerkgebouw bezet was. Op zulk een groot publiek hadden we niet durven hopen, vooral als wij in aanmerking nemen, dat de zomerarbeid op het platteland van Groningen in vollen gang is, en daardoor velen niet met ons konden opgaan.

Te acht uren beklom Ds. Ploos van Amstel den kansel onder het zingen van Ps. 19 : 5 en 7, om na voorlezing van Prediker 7 : 11 en 12: *De wijsheid is goed met een erfdeel, en degenen die de zon aanschouwen hebben voordeel daarvan. Want de wijsheid is tot eene schaduw; maar de uitnemendheid der wetenschap is, dat de wijsheid haren bezitters het leven geeft,* — te zeggen, dat hij niet optrad om eene gewone godsdienstoefening te leiden, maar de aandacht te vestigen op het Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, opdat het belang van het bezit eener Vrije Universiteit meer ingezien worde en er meer behoefte ontsta om die gewenschte instelling van ganscher harte in den geloove den Heere op te dragen in het gebed.

Hij wenschte zijn gehoor te bepalen bij de uitnemendheid der wetenschap of wijsheid, zooals zij zijn moet naar de meening des Geestes, overeenkomstig Godsheilig Woord, en merkte daarbij op, dat de Prediker twee zaken tegenover elkander plaatst: wijsheid en rijkdom. Hij zegt: wijsheid is goed met een erfdeel, d. i. het is goed wijsheid te bezitten en rijkdom tevens. Die wijs is en geen geld heeft, zal belemmerd worden in de beoefening van hetgeen hij noodig heeft te weten. Maar rijkdom zonder wijsheid maakt den mensch slecht en verderft hem naar lichaam en ziel. Het gebeurt wel dat iemand eerst al zijn goed moet missen om een wijs en bruikbaar mensch te worden.

Daarenboven, hoezeer het geld een schaduw is, d. i. hoe het bezit van geld bij de hitte van nood en verdrukking een schaduw is, waardoor de mensch onbezorgd zijn brood kan eten, zich bij ziekte kan laten dienen door artsen, en vrij kan leven, waardoor hij waant onafhankelijk te zijn van menschen; toch als de nood aan den man komt, dan is de rijke armer dan de arme. In dagen van revolutie wordt bijv. een rijke uitgeplunderd, terwijl de arme ongemoeid blijft.

Het geld is eene schaduw enkel in dit leven en dan nog zeer betrekkelijk. Maar het is dit alleen voor hen die de zon aanschouwen, voor de levenden; niet voor hen die reeds opgeroepen zijn om voor God te verschijnen. Als de mensch sterft en zijn ziel tot God wederkeert, die haar gegeven geeft, en het lichaam tot stof wordt, houdt alle bezit op. En heeft de mensch niets dan rijkdom gehad, dan mist hij alles. Dan krijgt men met God te doen, Wiens aangezicht en toorn men niet ontvlieden kan, men heeft een verzondigd leven achter den rug, en gaat eene ontzaglijke eeuwigheid in, waarin niets gevoeld wordt dan smarten.

Daarom heeft de mensch eene andere schaduw noodig, die in dit leven reeds zoo verkwikt bij de hitte des daags, om na dit leven onder de schaduw van 's Heeren vleugelen onder de hoede van onzen gezegenden Hoogepriester Christus Jezus zalig te zijn.

De Prediker wijst op die schaduw welke blijft, nl. die wijsheid, welke haren bezitters het leven geeft. Zelfs ligt in het woord vertaald door »leven geven" ook nog de gedachte opgesloten van: laten leven of in het leven doen blijven.

Die schaduw wordt in volle kracht eerst genoten door hen, die de rust zijn ingegaan en die Hem aanschouwen, die de *Wijsheid* is.

Na deze toelichting van den tekst ging de leeraar over tot de ontwikkeling van de volgende bijzonderheden.

1°. Wat is bedoeld met wetenschap en wijsheid?

2°. Waarin bestaat hare uitnemendheid?

3°. Aan wie wordt zij geschonken?

Met betrekking tot de gelegenheid des tijds, wordt daarna een antwoord gegeven op de vragen:

1°. Welk is het goed recht dat wij hebben tot de beoefening der wetenschap in het algemeen?

2°. Hoe wij ter beoefening der wetenschap het Hooger Onderwijs behoeven.

3°. Hoe er echter door velen eene wetenschap beoefend wordt, die in vele opzichten niet uitnemend maar schadelijk is.

4°. Op welken grondslag dan die wetenschap moet staan en hoe zij beoefend moet worden, dat zij haren bezitters het leven geeft en allerwegen leven verwekt?

Het verschil tusschen wetenschap en wijsheid schetste spreker aldus: het eerste woord duidt het onderzoek, de waarneming, de kennis der dingen aan; het tweede geeft te kennen de rijpe vrucht van de opgedane kennis onder de leiding des Geestes. In God is wetenschap en wijsheid één, Hij is de God der wetenschap en wijsheid, en behoeft geen onderzoek. De mensch wel. Hij komt in den regel alleen tot wijsheid door onderzoek en levenservaring. Men kan wijsheid hebben als een gave Gods van der jeugd af. Maar het blijft waar, dat de mensch wijsheid vindt door er naar te zoeken, gelijk goud maar niet te grabbel ligt maar dient opgedolven.

De Prediker bedoelt hier de *ware* wijsheid. Vele menschen weten veel, maar zijn niet wijs, terwijl sommige onkundigen groote levenswijsheid bezitten. Waar die wijsheid is, openbaart zij zich door een zoeken van God, om Hem recht te leeren kennen en in zijne wegen te wandelen. Waar die wijsheid gevaar loopt eenigszins te ontaarden, komt de vreeze Gods tusscherbeide met eene ernstige waarschuwing. De vreeze Gods brengt weer op de rechte plaats, verootmoedigt het hart, en dan vindt men weer de ware wijsheid.

Deze wijsheid die van boven is, beantwoordt aan de kenmerken van Jac. 3 : 13.

De *uitnemendheid* dier wijsheid bestaat hierin dat zij haren bezitters het leven geeft. In den regel wordt de waarde der dingen geschat naar hunne duurzaamheid. Dat de wijsheid der wereld geen duurzaam leven kan geven, bewijzen de feiten. Zij brengt geen rust aan de ziel; zij doet de maatschappij op hare grondslagen waggelen, de eerbied voor het gezag verdwijnt, zoodat de politiemacht moet versterkt, de gevangenissen overvol worden. Het is geen beste boom, die zulke vruchten voortbrengt. Of is dit te veel gezegd? Het beginsel der valsche wetenschap brengt juist zulke vruchten mede.

De mensch van God afgevallen, gaat naar het vleesch leven en heeft geen eerbied meer voor den Koning en allen die over hem gesteld zijn.

Het is dan niet te verwonderen dat men eigendom en leven gaat aanranden.

Waarom zal men zich intoomen als er geen God, geen eeuwigheid is?

De wijsheid die van boven is, beantwoordt aan hetgeen Spr. 3 : 13—18 leert, zij is een boom des levens dengenen, die ze aangrijpen. Die wijsheid bestaat in het rechte kennen van God en Jezus Christus; in die kennis worden de hoogste en diepste behoeften der ziel vervuld, want men leert Hem kennen, die op aarde kwam om volkomen vrede aan te brengen en door Hem wordt men ook verlost van de bron van alle ellende: de zonde.

Die wijsheid is tevens eene vriendelijke troost voor dit leven. Zij leert met den Psalmist zeggen: »o, Mijne ziel, wat buigt g'u neder en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven." Zij geeft licht in duisternis, giet balsem in de wonde en olie op de baren der zee om die te stillen, het karakter toonend van den Christus, die van den hemel nederdaalde om zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen. Ofschoon de ware wijsheid ook gesteld is op afzondering, zij blijft niet als een kluizenaar met een boekje in een hoekje, maar laat haar licht schijnen op elk gebied des levens.

Ten slotte blijkt de uitnemendheid der wijsheid daaruit, dat zij haren bezitters verzadiging van vreugde, lieflijkheden in zijn rechterhand, eeuwiglijk en altoos geeft. En zij deelen daarin die bezitters van haar zijn, d. w. z. die *achter* haar zijn, die haar gegrepen hebben. Gelijk een boom geen vruchten kan dragen of hij oet met zijne wortelen in den grond vastzitten, zoo kan niemand eenige vrucht trekken uit de wijsheid als hij niet met haar is vereenigd. Hier geldt het woord van Christus: „Die in Mij blijft en Ik in hem die draagt veel vrucht."

Nu heeft men menigmaal, zoo begon de leeraar het tweede deel zijner rede, met wantrouwen de beoefening der wetenschap aangezien, wijl zij zoo dikwijls het ongeloof in de hand werkte. Toch kan de ware beoefening der wetenschap niet van God afleiden, maar voert naar God toe. Een iegelijk die in de vreeze Gods alle dingen onderzoekt, van God zelven af tot de werken Zijner handen, zal moeten uitroepen: »God is groot en wij begrijpen Hem niet."

Heeft God ons niet het verstand gegeven om Hem te kennen? Is niet bevolen dat wij de Heilige Schrift zouden onderzoeken. Heeft God den eersten mensch niet geboden om aan de dieren namen te geven? Moet dan in de eerste plaats niet de Theologie beoefend, om Hem te kennen, die de oorsprong van alle dingen is? Moet het Christendom niet de letterkunde, de rechtsgeleerdheid en de natuurkundige wetenschappen doorzuren?

Na aangetoond te hebben dat de studie der classieken niet mag verzuimd en dat de *juiste* beginselen van het recht uit Gods Woord worden geleerd, en het te hebben betreurd dat er geen gelegenheid bestaat om de medische wetenschap te beoefenen naar den eisch van Gods Woord, ging de spreker betoogen hoe noodig *Hooger onderwijs* is, in de eerste plaats om de Theologie te beoefenen, waaraan men hooge eischen moet stellen, ten einde Gods Naam, Zijn Wezen, Zijne verlossende liefde, den weg des Heils en al de werken Gods, met bescheidenheid na te speuren. Maar hoe velen hebben niet gevraagd, wie God in waarheid is, maar zijn den Heidenen gelijk geworden, die steenen of houten afgoden maken, met dit verschil, dat men met weglating van hout of steen zich een denkbeeldigen God maakt, om dien tot verderf des volks te verkondigen. De psalmist zegt, »dat die de beelden dienen, hun gelijk worden en al wie op hen vertrouwt." Dit gaat in vervulling. Hardheid, onverschilligheid wordt op godsdienstig gebied steeds meer openbaar.

Tengevolge daarvan wordt het volk losgemaakt van God en viert Satan en de wereld zijn triumf. Had onze trouwe Verbondsgod niet gezorgd voor zijn overblijfsel, als Sodom zouden wij geworden zijn. Op het gebied der letteren en op dat van het recht is diezelfde geest te bespeuren.

Geen wonder dat de beoefenaars eener antichristelijke philosophie bewierookt, en men er zich niet over bekommert dat duizenden in hun recht gekrenkt worden.

Als bewijs daarvoor worden aangevoerd: verplichte vaccinatie, gedwongen schuttersdienst op den dag des Heeren, de dwang om te betalen voor de godsdienstige belangen van hen, die het monopolie van een Staatsgodsdienst er op na schijnen te houden.

Door zulk een verkeerde rechtsbeschouwing wordt het pad voor socialisten en anarchisten geëffend.

Voorts wijst de voorganger er op hoe de valsche wetenschap zich op het gebied der Medische wetenschap heeft doen gelden.

Hoezeer men op dit gebied vooruit is gegaan, toch is het te betreuren, dat over het algemeen de beoefenaars der geneeskunde, geen God erkennende, den mensch zijn gaan beschouwen als een dierlijk schepsel. Onze medici maken in den regel den kranke niet bekend met zijn toestand; bedwelmende medicijnen maken hem stomp voor hoogere dingen, terwijl uit onbekendheid met de zielkunde menige patient verkeerd behandeld wordt. In welk verband sommige ziekten staan tot demonische machten, dient ook een voorwerp van onderzoek te zijn bij de beoefening der medische wetenschap. Niet alleen hebben wij Christelijke doctoren noodig, maar ook eene geneeskunde op echt Christelijken, op Gereformeerden grondslag.

Dankbaar moet erkend het vele goede dat de Theol. school te Kampen leverde, maar eisch van ons beginsel is, dat *alle* faculteiten aan onze Universiteit vertegenwoordigd worden. Op *elk* gebied des levens is licht te verspreiden, de heilige beginselen die de Heere heeft geleerd, moeten onder den zegen des Heeren ingang vinden in de harten.

Daarom was het den prediker een oorzaak van ongeveinsde vreugde, dat de Vrije Universiteit op Geref. grondslag haar 12de jaarvergadering houden mocht, ook omdat de arbeid der Vrije Universiteit zoo krachtig mocht medewerken aan de vereeniging der Geref. kerken.

Toch wordt er eene leemte gevoeld. Wij missen onder de faculteiten eene zuster, die nog niet geboren is, maar die God wil dat geboren zal worden. Met de vereeniging der Geref. kerken is een hartewensch van spreker vervuld, maar als hij nog iets zou mogen wenschen, dan is het, dat eene medische faculteit aan de Vrije Universiteit gesticht worde. Moeten wij niet blozen van schaamte dat zij er nog niet is? Is het geen miskenning van den Christus als den Geneesmeester van ziel en lichaam, dat zij nog niet bestaat? Er zijn zeker bezwaren. Maar het grootste bezwaar is, dat nog te veel meenen, dat het ook wel anders *kan*. Ons geloof is zoo klein, ons gebed zoo weinig vurig, ons opzien tegen de kosten zoo groot. Waar halen wij de professoren vandaan? vraagt men. Geliefden, God maakt mannen en zoodanige als wij noodig hebben. Als wij ze niet vinden, dan hebben wij te vragen: »Heere, Gij die eischt dat alles U onderworpen zij, hoe komt het dat wij niet slagen? Is er een ban, is er eene oorzaak?" Ook merkte spreker op, dat vóór Israël om verlossing van het slavenjuk bad, Mozes reeds geboren was, om het volk te leiden uit het Egyptische diensthuis.

Vervolgens wees spreker er op, van hoeveel invloed het Universitair onderwijs was op het volk. Als beeld gebruikte hij een waterleiding, die, als zij vergiftigd of verontreinigd water bevat, oorzaak is van velerlei krankheid, om ten slotte te wijzen op de noodzakelijkheid des gebeds voor de hoogleeraren, die zulk een gewichtig ambt bedienen, en die in groote mate de zalving des H. Geestes noodig hebben, opdat zij, door die genade des Heeren toegerust, gezegende instrumenten in 's Heeren hand mogen zijn, om hunne roeping in 's Heeren kracht tot zegen van ons volk en ter eere Gods te vervullen. Ook is er gebed noodig voor de jongelieden die zich aan de zaak des Heeren wenschen te wijden, wien het niet maar om eene broodwinning, maar om den dienst Gods naar eisch van Zijn Woord te doen mag zijn. De vreeze Gods moet hen leiden, anders ware het beter, dat zij nooit de Vrije Universiteit bezochten.

De gemeente des Heeren werd er eindelijk op gewezen om de Vrije Universiteit te dragen door hare liefde, haar gebed en hare gaven,

terwijl de leeraar
Universiteit nog
gesteld worden
kerk en vaderland,
Koninklijke huis,
aandachtig gevolg
voor te gaan in
gebed voor de ge
die haar dienen
Na het zingen
nigte uiteen, terwijl
vriendelijke uitnoo
Savornin Lohman,
om na afloop van
saam te komen.
aantrekkelijk maa
de hartelijke ontv
en haren echtgeno
gelegenheid was,
men sedert de A
lijk vereenigd w
Het was toch é
receptie van Jhr.
vroeger kerkelijk
liefde voor de
gelijk wij verwachte
te Kampen in a
deelen.
Ware het midde
den geweest, zeke
vriendelijke zalen
langer geduurd h
heeren Directeuren
uren van den volg
de jaarvergadering
Dat de belangst
teit niet alleen
onder de leden de
kwam helder uit,

DE V

in de Harmonie
honderden bij *hon*
groote zaal ver b
nelijk was dit eens
Hadden wij gevree
ling die zoo velen
bijwonen der vergi
te Amsterdam, de
siteitsdag zou gebl
nen, dat wij besch
Reeds was het
Brummelkamp, wi
de leiding der v
de bijeenkomst o
53 te laten zingen
en riep, op eene
om de vergaderde
wezigen een welk
woordingen: »Led
Vrije Universiteit o
ik heet u welkom
ons gewest, in di
wij Groningers, ing
ten allen tijde rec
Ik roep u dat w
herinnering in het
getelijke gebeurteni
gehad. Nog hange
de lucht van de
waarmede hier in
Moeder en Docht
Oranjeliefde was
elders wel eens va
het Noorden" mo
gebleken dat we
het aloude Stamh
landsche volk, en
liefhebben, zoo jo
derlijks en manne
God Almachtig z
stelde ze tot een z
lengte van dagen.
Koningin Emma
deze vergadering d
Haar gegeven mog
dige Wetenschap h
haar toekomt, door
Universiteiten gelij
kennen, als aan di
Een tweede feest
gaan, lag op het h
van godsdienst en
eeniging der beide
in ons land, waarv
stad des lands get
een gedenkwaardig
der scheiding —
het als een meer
beleven — of and
zonen en de manni
in elkaar legden, o
van één huis. De t
gevloten, hadden e
ontmoet; ze huwde
thans in één bed
dat zoolang den
viel; en wat zicht
twistende bouwliede
verwarring elkander
een geestelijk huisg
tus de Koning m
voert — en de na
en de kostelijke
het huis met hare g
dag! Blijf leven in
aan in den strijd to
Gij, o Herder Israë
Sions weder, en bo
op, tot geen steen
En nu roept, als
te zetten, deze da
feest. De Vrije U
goedheid weer een
komt zij hier om ee
op haren weg. De V
houdt haar twaalfde
veste, en met welg
vrienden van het H
formeerden grondsl
maken. God heeft
kring der mannen
hoogeschool is opg
curatoren en hoogl
De 87jarige Elout
jaar nog ter vergad
ste persoonlijke ban
geslacht met onzen
lutionair, met Bild
leven. Keuchenius,
blevenen, die met
vrienden en medes
schoon door de Ka
vergadering bij te
ons. En onze oud
hoogeschool een
H. M. de Koningin-
der Kroon had ben
der hoogleeraren en
aan de juridische f
bij dit alles voor
ons in grooten ge
derhalve nogmaals